

№ 42 (539)
Лістапад 2014 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Год 1914-ы: прапаршчык Ілля Аўчыннікаў –** *стар. 4*

☞ **Асоба ў краязнаўстве: Франц Хоміч і яго музей –** *стар. 5*

☞ **Школьнае краязнаўства: дзе знаходзіцца Дуб-дапатоў?** *стар. 7*

14 лістапада
Кузьма-Дзям'ян, свята
шайцоў і кавалёў

На фота Ніны КАЗЛЕНІ: мінскі каваль Аляксандр Міхалевіч

На тым тыдні...

✓ **23 кастрычніка** ў мастацкай галерэі ГА «Беларускі саюз мастакоў», што ў Палацы мастацтваў, адкрылася выстаўка «**Tour de Беларусь. Пралог**». У экспазіцыі прадстаўлены творы станковай і кніжнай графікі, жывапісу і скульптуры, а таксама інсталяцыі.

Канцэпцыя выстаўкі ставіць за мэту расшырыць рамкі ўспрымання візуальных мастацтваў ад непасрэдна самога твора да прыгоды, што адбылася пад час яго стварэння. Праца над творам – шматэтапная дзея, што звычайна застаецца «за кадрам». Прыцягнуць увагу да асобы мастака і яго светаўспрымання, якое з'яўляецца сінтэзам перажыванняў і падзеяў з уласнага жыцця з падзеямі гістарычнымі і міфалагічнымі – першачарговая задача выстаўкі.

✓ **23 кастрычніка** ў Палацы мастацтваў адкрылася **персанальная выстаўка Уладзіміра Напрэенкі**, прыведзена да 70-годдзя мастака. Яго працы створаны на аснове жыццёвага вопыту, ведання псіхалогіі чалавека і напоўнены глыбокімі філасофскімсэнсам. Карціны У. Напрэенкі знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Віцеб-

скім абласным краязнаўчым музеі, Магілёўскім абласным мастацкім музеі імя П. Масленнікава, фондах Беларускага саюза мастакоў.

✓ **24 кастрычніка** ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адкрылася **выстаўка графічных працаў Валянціна Васільева «Пушкінагор'е»** са збору Пушкінскага Запаведніка, дзе прадстаўлены граўюры на пластыку, створаны да 1978 года па адбітках з аўтарскіх дошак. В. Васільеў быў арганізатарам і доўгі час з'яўляўся дырэктарам Пскоўскай дзіцячай мастацкай школы. Асноўная тэма яго творчасці – Пскоў і пушкінскія мясціны вобласці.

Выстаўка ладзілася ў межах супрацоўніцтва Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры і Дзяржаўнага мемарыяльнага гісторыка-літаратурнага і прыродна-ландшафтнага музея-запаведніка А.С. Пушкіна «Міхайлаўскае».

✓ **28 кастрычніка** Музей сучаснага выяўленчага мастацтва і Цэнтр сучасных мастацтваў у межах Месяца фатаграфіі ў Мінску зладзілі **выстаўку «Мы»**, якая цягам тыдня месцілася ў гарадскім трамваі № 1.

Гэта аповед двух фатаграфіаў, бацькі і сына, пра нашу

краіну. Фатаграфіі «стужкавай» эпохі 1980 – 1990-х гадоў Сяргея Брушко размешчаныя разам з лічбавымі каляровымі фатаграфіямі Дзмітрыя Брушко. Яны дэманструюць розніцу не толькі ў пакаленнях, але і ў тэхналогіях, у тэмпе жыцця. Часта, каб адчуць гэтую розніцу, неабходна візуальна супаставіць дзве карцінкі: тады і цяпер.

Праектам «Мы» арганізатары імкнуцца адрадыць традыцыю трамвайных выставак, распаўсюджваюць у Мінску напрыканцы 1980 – пачатку 1990-х гадоў.

✓ **31 кастрычніка вечар «Пераддзядоўская сустрэча»** зладзілі супрацоўнікі Літаратурнага музея Петруся Броўкі. Дзяды, у адрозненне ад Радаўніцы, ахопліваюць чуйнай памяццю не толькі памерлых сваякоў, а ўсё тонкае палатно павязана з папярэднікамі, якія жылі на нашай зямлі ў розныя часы. Каб увайсці ў плынь Роду і патрапіць на спатканне з Дзядамі, трэба ведаць некаторыя духоўныя законы, занатаваныя традыцыяй.

✓ **3 лістапада** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа прайшла **XXIX навуковая канферэнцыя «Каласавіны»**. Пачынаючы з 1985 года, яна ладзіцца кожную восень у дзень нараджэння паэта, а ў яго Доме-музеі збіраюцца навукоўцы,

гісторыкі, педагогі і музейныя работнікі, каб даследаваць спадчыну Песняра. Сёлета канферэнцыя праводзілася па тэме «Якуб Колас. Урокі гісторыі» і была прысвечаная 100-годдзю Першай сусветнай вайны, 70-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 55-годдзю адкрыцця музея.

✓ **4 лістапада** ў Цэнтры сучасных мастацтваў ў Мінску адбылася **лекцыя Камілы Янушкевіч**, куратара стрыт-арт выстаўкі «Vulica Brasil», пра гісторыю гэтага віду мастацтва ў Беларусі, а таксама **прэзентацыя праектаў беларускіх вулічных мастакоў і стрыт-арт супольнасці «Signal»**. Імпрэза была зладжаная ў межах выставачнага праекта бразільска-беларускага стрыт-арт фестывалю «Vulica Brasil», арганізаванага сумесна з Пасольствам Бразіліі ў Рэспубліцы Беларусь.

✓ **6 кастрычніка** ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрыліся дзве выстаўкі. Экспазіцыя «**Цуды часам здараюцца, але над гэтым трэба добра папрацаваць**» прысвечаная ўраджэнцу мястэчка Моталь Хаіму Вейцману, вядомаму вучонаму-хіміку, заснавальніку навуковай школы ў Ізраілі і першаму Прэзідэнту Дзяржавы Ізраіль. Пра адкрыцці ізраільскіх навукоўцаў у сферы медыцыны, высокіх тэхналогіяў, сельскай гаспадаркі, гуманітарных навук, што значна паўплывалі на ўвесь свет, можна будзе даведацца з экспазіцыі «**Ізраіль – краіна інавацыяў**». Выстаўкі зладжаныя ў межах Дзён Хаіма Вейцмана ў Беларусі пры падтрымцы Ізраільскага культурнага цэнтра пры Пасольстве Дзяржавы Ізраіль ў Рэспубліцы Беларусь.

Сябры! Не забудзьцеся
падпісацца на 2015 год

Краязнаўчая
газета
падпісныя індэксы: індывідуальны - 63320
ведамасны - 633202

Журналіст і Вялікі аптыміст

Да 80-годдзя Васіля Драздо

І жнец, і касец, і на дудзе ігрэц! Так кажуць у народзе пра ўсебакова здатнага чалавека – усё можа рабіць. І ўсё ў яго руках «гарыць». Такі Васіль Дрозд – журналіст, выдавец, рэдактар. З 16 гадоў працаваў на Мінскім трактарным заводзе – вучань токара, токар-універсал – спецыяліст сваёй прафесіі – дока! Хацеў стаць мастаком! Усё рабіў і зрабіў для гэтага. Ездзіў па розных мясцінах Саюза, наведваў мастацкія музеі. Але мастаком не стаў – з-за збегу абставінаў не пайшоў

паступаць у Беларускае тэатральна-мастацкае інстытут, а стаў журналістам. Памяняў палотны, пэндзлі і фарбы на чысты аркуш паперы і асадку. Але ж – прадмет выявы застаўся тым самым – чалавек і сама Прырода. Васіль Дрозд нарадзіўся 2 лістапада 1934 года на Стаўбцоўшчыне ў вёсцы Слабада. Беларус. Са служачых. Яго бацька вёў сельскую гаспадарку, працаваў на Беларускай чыгунцы. У 1968 годзе Васіль Канстанцінавіч закончыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. У 1954 – 1957 гадах служыў у Савецкай Арміі.

Пазней ён заснаваў у Мінску выданне сямі часопісаў і дзвюх газет: першым – навукова-практычны часопіс «Плюс-мінус. Магазін для эканамістаў», потым часопісы «Гермес»,

«Мытны веснік», «Веснік асацыяцыі беларускіх банкаў» і іншыя. У 1997 годзе заснаваў ТАА «ФУАінфарм». В. Дрозд выдаваў кнігі па гісторыі, краязнаўстве, па этнаграфіі, эканоміцы, праве, маральна-этычнай тэматыкі. Вялікай папулярнасцю карыстаюцца кнігі Мікалая Ладуцкі, Івана Лемяшэўскага, Міхася Хурса, Вадзіма Дзяржынскага, Міхася Галдзянкова, Мікалая Малішэўскага, Анатоля Тараса, Эдуарда Карніловіча, Анатоля Валахановіча, Юліі Чарняўскай, Вітаўта Чаропкі ды іншых аўтараў.

Яго пакаленне змяшчае некалькі эпохаў, якія былі надзвычай складанымі, але і цікавымі. А што датычыць «пражытых гадоў», то ён пакуль не спісаны: свае гады ён не здаў у архіў. Вялікі аптыміст радуецца кожнаму пражытаму дню і не спачывае на «лаўрах». Калі лаўры не пабуджаюць спецыяліста сваёй справы да больш высокіх памкненняў, яны губяць яго. У канкурэнтным асяроддзі ў наш час нельга ніяк расслабіцца.

Шчыра, ад усяе душы віншую вас, Васіль Канстанцінавіч, з высокім юбілеем, жадаю моцнага здароўя, шчасця, усяго таго, што вы сабе жадаеце! Сто лят!

Анатоль ВАЛАХАНОВІЧ

Нашы віншаванні

Перамога беларусаў і беларускай песні

Нядаўна ў расійскім горадзе Калуга прайшоў другі па ліку конкурс «Кампазітары XXI стагоддзя». У ім бралі ўдзел больш за 100 творцаў з розных краінаў свету. Беларусь прадстаўляў дуэт Вячаслава Пяцько (піяніна) і Сяргея Доўгушава (вакал). Нашым чытачам знаёмае імя С. Доўгушава, бо пра яго і ягоны гурт «Vuraj» мы не раз пісалі.

Беларусы выканалі два творы на вершы Максіма Багдановіча – «Максімава песня» і «Павукі», а таксама песні на вершы Міколы Вяршыніна і Міколы Шабовіча. І журы іх выступ адзначыла другім месцам у намінацыі «кампазіцыя».

– Мы падрыхтавалі праграму на вершы беларускіх паэтаў, – распавёў парталу Tuzin.fm Сяргей, – і, па-шчырасці, зусім не разлічвалі заняць высокія месцы, бо былі пэўныя, што нас не зразумеюць. Але атрымалася зусім наадварот. Да беларускіх спеваў паставіліся надзвычай прыязна і авацыі былі доўгімі.

«Краязнаўчая газета» віншуе землякоў з перамогаю ды зычыць ім новых творчых поспехаў. Нясіце годна далей спеўную традыцыю і мелас нашага народа!

Такі жыццязстваральны дэвіз абраў Ідэльфонс Бобіч яшчэ падлеткам. Тады ён вучыўся ў Мілашоўскім народным вучылішчы (цяпер в. Мілашова адносіцца да Мёрскага раёна), спасцігаў там сэнс і асноўныя заповедзі існавання. Пазней – у Ковенскай гімназіі, Віленскай духоўнай семінары, Панскім універсітэце ў Рыме – юнак канкрэтызаваў змест і характар людскога існавання.

Пра жыццё і творчасць Ідэльфонса Бобіча (нарадзіўся 10 студзеня 1890 г. у вёсцы Дзедзіна Друйскай воласці), які

Краязнаўчыя чытанні

Несці радасць

выступаў у друку з мастацкімі і публіцыстычнымі творамі пад псеўданімам Пётра Простага, сёлета ўвосень пад час краязнаўчых чытанняў ішла шчырая размова ў Друйскім касцёле.

Тут ён служыў святаром, выступаў з яскравымі прамовамі перад вернікамі, гаварыў пра роўнасць людзей перад Богам, пра ўсталяванне справядлівасці ў грамадстве. Цяпер яго выказванні дапаўнялі ўдзельнікі Мілашоўска-Мілашаўскіх чытанняў, якія цягам апошніх гадоў арганізуюе пісьменніца-казачніца Алена Масла ў рамках кампаніі «Будзьма беларусамі», і святар друйскага касцёла Сяргей Сурыновіч. Вернасць Ідэльфонса Бобіча роднай зямлі, яго служэнне беларускаму слову вартае гонару і пераймання.

Выказванні прамоўцаў гарманічна дапаўняліся музыкай. Навучэнка Мінскага музычнага каледжа імя М.І. Глінкі Вальжына Прохарава выканала на віяланчэлі творы Д. Шастаковіча, Ё.С. Баха, Ф. Ліста. Глыбоказначна гучалі песні барда Алеся Камоцкага і ўвасобленыя ў музыцы вершы Рыгора Бардуліна.

Змястоўная гутарка пра Пётру Простага выбітных землякоў Падзвіння, пра класічную музыку і вакальныя творы ажыўлена прадоўжылася з выхаванцамі Друйскага дзіцячага дома.

Памёр святар у красавіку 1944 г. у Іўі, дзе і пахаваны. Налета ў студзені будзе адзначацца 125-годдзе з дня нараджэння Пётры Простага (Ідэльфонса Бобіча). Тое, што ён зрабіў для нашага краю, не знікла ў прасторы. Запалены ім асветніцкі агонь падхапілі наступнікі, а яго святланосная вера, творчая дзейнасць стала прыкладам беззапаветнай любові да роднай зямлі.

Міхась ШАВЫРКІН
Фота
Сяргея СУРЫНОВІЧА

М. Шавыркін

А. Масла

Імпрэза

Фэстываль імя Руткоўскага

Другі раз у Пастаўскім раёне 8 і 9 лістапада прайшоў музычны фэстываль «Гучаць старадаўнія арганы Пастаўшчыны». Гэтым разам імпрэзе было нададзенае імя Браніслава Руткоўскага, вядомага беларуска-польскага арганіста і кампазітара XX ст., прафесара, музычнага крытыка і арганізатара міжнародных фестываляў арганнай музыкі ў Польшчы і Германіі, які нарадзіўся, быў ахрышчаны і пачаў музыцыраваць на аргане касцёла Святога Яна Хрысці-

целя у мястэчку Камаі (цяпер у Пастаўскім раёне). Арганізатарамі фэстывалю выступілі Пастаўскі райвыканкам пры падтрымцы Беларускай дзяржаўнай філармоніі, парафіі касцёла Святога Антонія Падуанскага і Беззаганнага Зачацця Найсвяцейшай Дзевы Марыі ў г. Паставы.

У фэстывальных канцэртах, што адбыліся ў касцёлах у Паставах, Камаях, Лынтупах і Лучаі, бралі ўдзел найлепшыя беларускія арганісты – народны артыст Бела-

русі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Ігар Алоўнікаў, салістка канцэртнай залы «Сафійскі сабор» у Полацку, лаўрэат міжнародных конкурсаў Ксенія Пагарэлая, лаўрэаты міжнародных конкурсаў арганісты Вольга Падгайская і Кацярына Мікалаева, а таксама саксафаніст Віталь Дарашук.

*Тадэуш СТРУЖЭЦКІ,
аўтар праекта
і арганізатар фэстывалю*

Парафіяльны хор, сядзіць другі справа – Б. Руткоўскі

3 кагорты неўтаймаваных

6 лістапада 2014 г. памёр грамадскі актывіст, краязнавец Ілля Аляксандравіч Барысаў. Ён нарадзіўся ў 1927 г. у Скідзелі, у працоўнай сям'і. У 1934 г. пайшоў у польскую школу. Брат Іллі Мікалай быў актывістам нацыянальна-вызваленчага руху, за што польскія ўлады прыцягвалі да адказнасці абодвух.

У першы дзень Вялікай Айчыннай вайны Ілля Барысаў апынуўся на дарозе разам з іншымі бежанцамі і дайшоў ажно да Магілёва. Там, пад час налёту фашысцкіх бамбардзіроўшчыкаў, быў паранены і трапіў у шпіталь. Пасля быў байцом атрада абароны Скідзельшчыны ад рэшткаў нямецкіх войскаў. У 1944 г. стаў салдатам Чырвонай Арміі, праслужыў да красавіка 1951 г. Працаваў у Скідзельскім райвыканкаме, у «Саюздруку». Завяршыў працоўны шлях старшынёй Скідзельскага сельсавета, але не склаў з сябе шматлікіх грамадскіх абавязкаў. Так, з ініцыятывы Іллі Барысава ў Скідзелі быў усталяваны памятны знак яўрэям, якія сталі ахвярамі фашызму.

Першы допіс Ілля Аляксандравіч надрукаваў больш за шэсцьдзесят гадоў таму. Неўзабаве яго матэрыялы пачалі з'яўляцца ў раённай газеце «Чырвоны сцяг» і абласной «Гродзенскай праўдзе». І. Барысаў друкаваўся ў газетах «Літаратура і мастацтва», «Рэспубліка», «Народная воля», «Беларуская лясная газета», «Краязнаўчая газета», «Культура», часопісах «Родная прырода», «Гаспадыня» ды інш. выданнях.

Ілля Барысаў – укладальнік фотаальбомаў «Вызваліцелі» і кніг, прысвечаных мінуламу роднага горада. Шмат папрацаваў нястомны краязнаўца і ў раённай камісіі па стварэнні кнігі «Памяць. Гісторыка-дакументальная хроніка Гродзенскага раёна», што выйшла ў свет у 1993 г.

Выказваю шчырае спачуванне родным і бліжкім Іллі Аляксандравіча, а таксама грамадскасці Скідзеля.

*Аляксей ШАЛАХОЎСКІ,
краязнавец*

Супрацоўнікі «Краязнаўчай газеты» і Беларускага фонду культуры далучаюцца да спачуванняў родным і бліжкім даўняга аўтара нашай газеты.

Дзяды: учора і сёння

3 лістапада ў Беларускім дзяржаўным музеі архітэктуры і побыту адбылася мастацкая рэканструкцыя старажытнай дзеі, карані якой губляюцца ў глыбіні стагоддзяў і выводзяць на шанаванне продкаў і бацькоў – свята ў гонар душаў нашых папярэднікаў ва ўласным родзе – Дзяды.

Музей-скансэн (створаны ў 1980-я гады па ўзоры архітэктурных зааваднікаў Балтыі) упершыню за сваю гісторыю аддаў даніну памяці цэламу свету, які ў архаічнай мадэлі свету месціцца пад светам жывых і вельмі моцна ўплывае на дабрабыт, плоднасць, лёсавызначэнне ўсяго, што вандруе, рухаецца, жыве і адчувае сябе ў свеце рэчаіснасці.

Абрадавая дзея распачалася адсылкай да этнаграфіі і рамантычнай спадчыны Адама Міцкевіча – інсталяцыяй

абрадавай трапезы ў гонар продкаў, якая перайшла ва ўрачыстае шэсце ў суправаджэнні дудаў, скрыпкі і рытм-секцыі (Мікола Дашыневіч, Сяргей Чубрык, Кацярына Радзівілава, Верніка Анцілеўская, Юрый Барадзін) і завершылася рытуальным праходжаннем праз сімвалы чатырох стыхіяў (Зямля, Вада, Павебра і Агонь). Напрыканцы адбылося традыцыйнае ахвяраванне ежы і напойў душам Дзядоў, скончанае народнымі гульнямі і побытавымі танцамі Беларусі з калекцыі этнахарэолага Міколы Козенкі.

Кампактную, але вельмі прадуманую і чаканую наведнікамі музея імпрэзу падрыхтавалі навуковыя супрацоўнікі музея і студэнты спецыялізацыі «этнафонаўства».

*Мікіта ХАЛЬКОЎ, Юліяна БЯЛКО,
студэнты кафедры этналогіі
і фальклору БДУКМ*

Мой тата, Ілля Міхайлавіч Аўчыннікаў, нарадзіўся ў 1894 г. 20 ліпеня паводле старога стылю на свята Іллі. Яго бацькі Міхась і Дар'я Аўчыннікавы былі сялянамі вёскі Альшанікі Міхалоўшчынскай воласці Полацкага павета, мелі каля трох гектараў уласнай зямлі. Ілля быў іх першынцам, таму бацька хацеў, каб хлопец стаў яго памочнікам па гаспадарцы. Але Іллю больш цікавілі навукі, ён скончыў сельскае вучылішча, затым Ловажскае вышэйшае вучылішча. Працягнуў навучанне ў Полацкай настаўніцкай семінарыі, якую скончыў у 1914 г. і быў накіраваны загадчыкам Гваздоўскага двухкамплектнага народнага вучылішча. У планах маладога настаўніка была здача экзаменаў за курс гімназіі і паступленне ва ўніверсітэт. Пачатак вайны сустрэў з патрыятычным хваляваннем, але разумеў, што яго планы з далейшай вучобай могуць парушыцца.

У студзені 1915 г. Ілля быў прызначаны загадчыкам Артэйкавіцкага двухкласнага вучылішча ў Полацкім павеце. Пазней па пратэцтыі стаў хатнім настаўнікам багатага віцебскага ўрача. Разам з яго сям'ёй паехаў на Каўказ. У верасні 1915 г. маладога педагога прызначылі загадчыкам новастворанага Адлерскага Ляснога вучылішча Сочынскай акругі. Вучнямі беларускага педагога сталі мясцовыя ўраджэнцы, у асноўным грэкі, малдаване, імерыцінцы.

У лютым 1916 г. Аўчыннікаў быў прызваны ў армію радавым 112-га пяхотнага запаснага палка, які кватараваў у Стаўрапалі – ціхім паўднёвым горадзе. На шырокіх вуліцах стаялі прыгожыя асабнякі ў акаленні садоў і вінаграднікаў. Жыццё горада за гады вайны змянілася радыкальна. На вайну царскім урадам трацілася штодня каля 5 мільёнаў 840 тысяч рублёў. Непасільныя ваенныя выдаткі прывялі да цяжкага становішча з харчаваннем у многіх губернях і гарадах Расіі, у тым ліку і ў Стаўрапалі. 21 ліпеня 1916 г. у горадзе

ўспыхнуў галодны бунт, які марна спрабавала разagnaць паліцыя. Выкліканы на дапамогу салдаты 112-га палка і паўсотня казакаў адмовіліся ўдзельнічаць у разгоне бунтаўшчыкоў.

Ваенная служба для былога настаўніка спачатку была цяжкай, але Ілля без нараканняў вытрымліваў нялёгка салдацкія клопаты і заданні камандзіраў. Найперш трэба было прытрымлівацца жорсткай дысцыпліны. У Іллі было хранічнае запаленне вачэй, і страляць яму было спачатку цяжка. Але ён дасканала вывучыў вінтоўку Мосіна і страляў не горш за іншых. Вышыня вінтоўкі была роўнай сярэдняму росту салдата – 166 см. Ілля быў пад 190, і вінтоўка яму не здавалася дужа цяжкай. Прывык ён і да салдацкай формы. У поў-

выпушкай красавалася шырокая унтэрская лычка. Пагоны прапаршчыка пасля заканчэння вучылішча ўручаў яму сам вялікі князь Мікалай Мікалаевіч Раманаў. Начальнікам Тыф-

чысціць боты не ваксай, а смярдзючым дзэгцем, каб вялікі князь адчуў сапраўдны салдацкі пах. І той хуценька раздаў пагоны, затыкаючы нос хусцінкай з французскай пар-

аддачы пад суд прапаршчыка Іванова і ўнтэр-афіцэра Папова, якія каралі і збівалі салдат за самую малую правіну. Скардзяцца і на камандзіра роты штабс-капітана Казлова, які заклікаў іх не выконваць распараджэнні новага ўрада, прымушаў здымаць рэвалюцыйныя значкі і банты, не выпускаў салдат з казармы і не дапускаў у казармы пабочных асобаў.

Галоўная палітычная сіла Расіі на тыя часы – партыя сацыял-рэвалюцыянераў, або эсэраў. Ілля таксама становіцца членам гэтай партыі. Лозунг эсэраў – «Зямля сялянам» – яму імпагуе, бо яго бацькі заўсёды марылі аб павелічэнні свайго надзела. Прапаршчыка Аўчыннікава, які поглядамі мала чым адрозніваўся ад казацка-салдацкай масы, выбіраюць старшынёй палкавога салдацкага камітэта і членам Савета дывізіі. Камандаванне 112-га палка вымушанае ўзгадняць свае загады з салдацкім камітэтам і яго старшынёй. Камітэт салдацкіх дэпутатаў палка рэгулярна праводзіць пасяджэнні, на якіх вырашаюцца набалелыя пытанні. Адно з іх адбываецца 5 мая 1917 г., здымак захаваўся ў Стаўрапальскім архіве.

Да жніўня эсэраў у Стаўрапалі налічваецца каля 3 тысяч чалавек – 120, а бальшавікоў усяго 60. Але апошні праводзіць актыўную палітыку сярод шэрай салдацкай масы, перахопліваюць яны і лозунг эсэраў аб зямлі і падтрымліваюць ідэю аб выбарах у расійскі «Устаноўчы сход». Для правядзення выбараў у горадзе і ў 112-м палку арганізаваныя ўчастковыя камісіі.

Сярод кандыдатаў ад бальшавікоў на прадстаўніцтва Стаўраполля ў «сходзе» салдат 112-га палка Іван Чагаоў і малады камандзір таго ж палка прапаршчык Мікалай Троіцкі – арганізатар фракцыі бальшавікоў у гарнізонным Савеце. У агульным спісе ад РСДРП былы земскі старыст Аляксандр Панамароў, вядомы бакінскі камісар Сцяпан Шамяня і Іосіф Сталін, запісаны як журналіст з Петраграда. Але цікавая рэч: напярэдадні выбараў 12 лістапада І. Сталін ужо пад прозвішчам Джугашвілі зняў сваю кандыдатуру. Пазней стане зразумела, чаму ён зрабіў такі крок. 14 лістапада выбары завяршаюцца поўнай перамогай эсэраў. У Стаўрапальскай губерні яны набіраюць 88,8%, бальшавікі – 5,9%, кадэты – 4%.

Раіса Аўчыннікава,
старшыня секцыі
тапанімікі Беларускага
геаграфічнага таварыства
(Заканчэнне
ў наступным нумары)

Удзельнік Вялікай вайны – прапаршчык Ілля Аўчыннікаў

най выкладцы прыходзілася несці вінтоўку, скатку, падсумак, на вузкім паясным рамяні мацавалася сумка для патронаў. На скатцы замацоўваўся кацялок для ежы.

У палку служылі ў асноўным мясцовыя ўраджэнцы, многія прайшлі франтавую школу, былі ўзнагароджаныя Георгіеўскімі крыжамі і медалямі. Параненых франтавікоў спецыяльна накіроўвалі ў запасныя палкі, дзе яны навучалі навабранцаў. Стараннасць і адукаванасць хлопца былі заўважаныя камандаваннем, хутка ён атрымаў чын унтэр-афіцэра. А праз пару месяцаў яго накіравалі ў Тыфліскае ваеннае вучылішча, што было заснаванае ў 1864 г. вялікім князем Міхаілам Мікалаевічам Раманавым і насіла яго імя. Там Ілля навучаўся з 1 чэрвеня па 1 снежня 1916 г. У вучылішчы хлопец лічыўся партупей-юнкерам, бо меў перад гэтым чын унтэр-афіцэра, таму на сініх пагонах з белай

І. Аўчыннікаў.
Фота прыблізна 1918 г.

ліскага вучылішча з 1905 г. быў Мікалай Міхайлавіч Загю. З палітычным гумарам ён аддаў загад выпускнікам на-

фумай, пасля чаго знік з вучылішча. Выпускнікі атрымалі спецыяльны знак аб заканчэнні ўстановаў, які насілі на левым баку кіцеля.

Пад час Першай сусветнай вайны ў Тыфлісе для патрэбаў арміі былі створаныя чатыры школы прапаршчыкаў, якія падрыхтавалі больш за тры тысячы малодшых афіцэраў. Займаліся ў школах прапаршчыкаў паскорана цягам трох месяцаў. Там жа Ілля пазнаёміўся з легендарным Васілём Кнігай, у той час адзіным поўным Георгіеўскім кавалерам на Каўказскім фронце.

І. Аўчыннікаў пасля вяртання ў родны 112-ы полк служыў малодшым камандзірам. Як афіцэр, атрымаў дзеншчыка, а таксама шаблё, рэвальвер, кампас, некалькі камплектаў формы, бялізны, пальчаткі, нават 6 назовак. Задачай малодшых камандзіраў было навучанне маладога папаўнення страйвоў службы і правядзенне стралковай падрыхтоўкі. Навучалі салдатаў таксама штыхавому бою і валоданню пашкай.

У 1917 г. Руская армія перажыла некалькі ўзрушэнняў. Пасля лютаўскіх падзеяў Стаўрапальскі Савет падтрымаў Часовы Урад і прагаласаваў за вайну да пераможнага канца. З 17 сакавіка салдаты ў Петраградзе перастаюць аддаваць гэць афіцэрам і пачынаюць самі выбіраць камандзіраў. Паступова армія губляе сваю баяздольнасць. Але ў Стаўрапалі ў гэты час строгая ваенная дысцыпліна яшчэ захоўваецца, гэць афіцэрам аддаюць, перад генераламі выцягваюцца ў фронт. 6 сакавіка ў горадзе ствараецца Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў, назаўтра ў яго ўключаюцца прадстаўнікі ваеннага гарнізона. А 8 сакавіка частка 112-га палка адпраўляецца на турацкі фронт для ўдзелу ў баявых дзеяннях, ім ладзяцца ўрачыстыя праводзіны.

11 сакавіка «свабодныя рэвалюцыянеры» – салдаты 6-й роты 112-га палка – падаюць Прашэнне ў Камітэт грамадзянскай бяспекі аб арышце і

Экскурсія па месцах Першай сусветнай вайны

29 кастрычніка навучэнцы СШ №1 г. Івацэвічы праехалі экскурсію па маршруце Першай сусветнай вайны на тэрыторыі Івацэвіцкага раёна. Паездка была вельмі насычанай і цікавай. У плыні экскурсіі дзеці змаглі наведаць музей Целяханскай школы, экалагічны музей у Выганашчах, царкоўны комплекс з могілкамі ў вёсцы Святая Воля, аб'екты лініі ўмацавання ўздоўж Агінскага канала і прайшлі па экалагічнай сцежцы.

Ад цёплых уражанняў пасля паездкі хочацца выказаць словы падзякі метадыстам цэнтры турызму, а менавіта Міхаілу Васільевічу Богуку і Таццяне Алегавне Басалай за дапамогу ў арганізацыі экскурсіі.

Вельмі прыемна, што ў дзяцей ёсць магчымасць сутыкнуцца з гісторыяй роднага краю праз экскурсіі. Тэматычныя паездкі па родным краі

спрыяюць росту патрыятызму ў маладога пакалення.

Каб даведацца нешта новае не абавязкова ехаць далёка. Трэба ўважліва аглядзецца ва-

кол. Бо дзіўнае заўсёды побач!

Вольга ДАЙМІДА,
настаўнік гісторыі СШ №1
г. Івацэвічы

Падарунак ад нашчадка Кастуся Каліноўскага

Сёлета ў кастрычніку на радзіму продкаў, у вёску Навозы Шчадрынскага сельсавета Жлобінскага раёна, наведваюцца вядомы каталіцкі пісьменнік-багаслоў ксёндз Аляксандр Каліноўскі.

Навозы былі заснаваныя родзічамі кіраўніка паўстання 1863 года Кастуся Каліноўскага ў другой палове XIX стагоддзя. (Падрабязна аб гэтым пісала «Краязнаўчая газета» ў 2004 го-

дзе.) Айцец Аляксандр з'яўляецца адным з нашчадкаў нацыянальнага героя Беларусі. Святар служыў у Варшаве, а цяпер узначальвае каталіцкі прыход у горадзе Актау (Рэспубліка Казахстан).

Галоўная тэма багаслоўскіх даследаванняў айца Аляксандра – пошукі шляхоў яднання Праваслаўнай і Каталіцкай Цэркваў. Гэтаму была прысвечаная і яго новая кніга «Владимир Со-

ловьев о значении Примата апостола Петра для единства христианской Церкви». Як паведаміла аўтару гэтых радкоў бібліятэкар Шчадрынскай сельскай бібліятэкі Ганна Грынькова, адзін асобнік выдання айцец Аляксандр з найлепшымі пажаданнямі землякам падараваў гэтай установе культуры.

Мікалай ШУКАНАЎ,
краязнавец,
г. Жлобін

Аляксандр Каліноўскі
з прыхаджанамі (Актау)

Асоба ў краязнаўстве

Апантаны краязнаўца з Пастаўшчыны

Некалі мне давлялося ў якасці глебазнаўца і геолога наведваць амаль кожны куточак Беларусі. На вялікі жаль, мяне ў тыя часы цікавілі толькі службовыя абавязкі, звязаныя з вывучэннем глебы ці геалагічнай будовы таго ці іншага раёна краіны. А на гістарычнае мінулае мясцовасці, помнікі архітэктуры я амаль не звяртаў увагі. Зыхадам на заслужаны адпачынак з'явіўся інтарэс і да краязнаўства, вывучэння багатай спадчыны Беларусі.

Нядаўна ў адзін з цёплых, «бабіналетніх» кастрычніцкіх дзён я наведваў вёску Дунілавічы, што на Пастаўшчыне, дзе больш за 40 гадоў таму вывучаў глебы тагачаснага саўгаса «Дунілавіцкі». Я ведаў, што ў Паставах жыве і працуе краязнаўца, паэт, настаўнік Ігар Пракаповіч, а вось аб тым, што ў Дунілавічах жыве даследчык роднага краю Франц Хоміч, даведаўся не так даўно. Яго краязнаўчыя артыкулы друкавалі сталічныя выданні і раённая газета «Пастаўскі край». Франц Ігнатавіч зарэкамендаваў сябе таксама як дасведчаны экскурсавод, ён знаёміць турыстаў з Дунілавічамі і наваколлем, з вёскай Мосар, дзе жыве і працаваў ксёндз Булька. З вялікай ахвотай турысты наведваюць вёску Парыж, дзе усталяваная копія Эйфелевай вежы. Паводле аднаго з паданняў, расказаных Францам Хомічам, пад час паходу на Маскву тут спыняўся Напалеон, і настолькі яму спадабаліся гэтыя мясціны, што ён загадаў назваць адну з вёсак Парыжам. Існуюць і іншыя версіі аб паходжанні назвы. Наведваюць Франца Хоміча не толькі экскурсанты з Беларусі, але і з Расіі, Польшчы, Украіны, Германіі, Ізраіля, Канады, Італіі.

Краязнаўца з уласным музеем

Нарадзіўся Франц Ігнатавіч 31 сакавіка 1949 г. на хутары недалёка ад Дунілавічаў у працавітай сялянскай сям'і. Пасля заканчэння Дунілавіцкай сярэдняй школы рамантычнага юнака паклікалі далёнія дарогі: скончыў марское вучылішча і асвойваў водныя прасторы Балтыйскага, Белага і Баранцавага марэй. Але лёсам было наканавана стаць

настаўнікам: Франц Ігнатавіч скончыў Аршанскі педагагічны каледж, затым – Мазырскі педагагічны інстытут (цяпер універсітэт імя І. Шамякіна). Давялося яму паслужыць і ў Савецкай Арміі. Больш за трыццаць гадоў настаўнік Франц Ігнатавіч выкладаў у Дунілавіцкай школе чарчэнне і тэхнічную справу.

Калі я трапіў у сядзібу Хомічаў, складалася ўражанне, быццам апынуўся ў этнаграфічным музеі. Усё тут зачароўвае, і ад усяго прыходзіць у захапленне. Пад страхой, на адкрытым паветры, размяшчаецца выстаўка «Простыя рэчы», на якой прадстаўленыя шматлікія рэчы сялянскага побыту: склад, тэсла, цуглі, бразготкі, жорны, ручная «баба» для забівання паляў, драўляная лапата, на якой маці гаспадара саджала хлеб у печ, ды іншае. Франц Ігнатавіч адначыў, што не кожны жыхар беларускай вёскі можа адказаць, для чаго патрэбная тая ці іншая з гэтых рэчаў. Аднойчы да яго ў сядзібу завітала італьянская моладзевая дэлегацыя. І як гэта ні дзіўна, многія італьянцы пра-

вільна назвалі прызначэнне многіх рэчаў гэтай выстаўкі.

Трэба адзначыць, што ў Франца Ігнатавіча, як кажуць, залатыя рукі: ён змайстраваў прадукцыйную сокавыціскалку, станок па вырабу дранкі для даху. Ды і ўсе гаспадарчыя будынкі сам будаваў. У невялікай хатцы месціцца яшчэ адзін музей, дзе знаходзіцца бязмен вырабу 1913 г., канапа, на якой сядзелі граф Тышкевіч з прэзідэнтам Польшчы Ігнаціем Масціцкім, стары калаўрот. А для аматараў музыкі ёсць патэфон з пласцінкамі. На сцяне – выява герба. Франц Ігнатавіч патлумачыў, што гэта шляхецкі герб «Окша», да якога маюць дачыненне Хомічы.

Тут жа, у музеі, знаходзіцца і камп'ютар, а яшчэ адзін – у хаце. І гэта не дзіўна, бо гаспадар добра сябруе з сучаснай тэхнікай. А яго кніга аб Дунілавічах змешчана ў інтэрнэт-блогу. Франц Ігнатавіч разводзіць пчол, а яго жонка Галіна Ігнатаўна вырошчвае прыгожыя кветкі і гародніну. Трымаюць гаспадары авечак, курэй, а таксама прыгожых дэкаратыўных гамбургскіх курачак. Яшчэ нядаўна былі ў гаспадарцы карова і свінні.

У гэтай прыгожай, дагледжанай клапатлівымі рукамі сядзібе – асабліва атмасфера, што адчуваюць і шматлікія госці. Поўны станоўчыя эмоцыі, я вярнуўся дадому, і у мяне было такое адчуванне, быццам я даўно знаёмы з Францам Ігнатавічам і Галінай Ігнатаўнай Хомічамі.

Паданні і страхойці Крыкалаўскага парку

Франц Ігнатавіч сустрэў мяне як даўняга сябра, хаця раней мы не былі знаёмыя, прадставіў сваю жонку Галіну Ігнатаўну і прапанаваў наведваць старажыт-

Герб Хомічаў
«Окша»

ны Крыкалаўскі парк. Калі мы крочылі па алеі, спадарожнік расказваў мне пра гэтую дунілавіцкую славу-тасць, пра легенды і паданні, звязаныя з паркам. Вось аб чым я даведаўся. Парк быў закладзены ў XVIII ст. на схілах сямі ўзгоркаў, што раздзяляюцца глыбокімі лагчынамі. Першапачаткова парк належаў Плятэрам, потым гаспадарамі былі Абрамовічы, Тышкевічы. Некалі парк упрыгожвалі фантажныя скульптуры, а стройныя ясені, вязы, клёны, лістоў-

ніцы стваралі непаўторныя калары. Цэнтральная алея вяла да прыгожага аднапавярховага каменнага палаца. Перад Першай сусветнай вайной граф Тышкевіч праводзіў яго рэканструкцыю, але завяршыць яе не паспеў. У час вайны работнікі фальварка спалілі сядзібны комплекс разам з паненкамі, якія ў ім знаходзіліся. Парк быў пашкоджаны і моцна здзіцэў.

Вышэйшай кропкай у парку з'яўляецца Лысая гара. Па яе крутых зарослых схілах мы дабраліся да вяршыні, якая насамрэч аказалася «лысай», бязлеснай. Сярод мясцовых жыхароў існуе павер'е, што на вяршыні гары ведзьмы і ўсялякая нячыстая сіла ладзяць пачах свае шабашы. Франц Ігнатавіч паказаў мне яшчэ адну цікавостку парка – Чортаў камень, вялікі валун, які формай нагадвае чалавечае сэрца. З аднаго боку на ім былі таямнічыя знакі, што з часам сцерліся. Паводле падання, да гэтага каменя пад'язджаў у брычцы граф-чараўнік і гуляў у карты з самім чортам. Умеў граф і змеяў замаўляць, таму каля парка, як сцвярджаюць людзі, да гэтага часу не сустракаюцца вужы і гадзюкі, хаця ў наваколлі іх шмат.

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск
(Заканчэнне
ў наступным нумары)

Ф. Хоміч з жонкай

Юбілейная старонка школьнага летапісу

Гэтая школа ў Маладзечне была заснаваная ў 1944 годзе, адразу пасля вывалення Беларусі. Цягам сямнаццаці гадоў яна падпарадкоўвалася структурам чыгункі: спачатку як сярэдня школа № 10 Беластоцкай чыгункі, а потым як СШ № 45 Мінскага аддзялення Заходняй чыгункі і СШ № 22 Мінскага аддзялення беларускай чыгункі. Першапачаткова навучальная ўстанова месцілася ў дзвюх драўляных пабудовах, а ў пачатку 1960-х гадоў пераехала ў новы трохпавярховы будынак, дзе знаходзіцца і сёння. Тады ж яна пачала падпарадкоўвацца Міністэрству адукацыі БССР і стала гарадской сярэдняй школай № 7.

Час не стаяў на месцы, і статус установы некалькі разоў змяняўся: вучэбна-педагагічны комплекс «Школа-ліцэй № 7», установа адукацыі «Маладзечанскі дзяржаўны ліцэй № 7», установа адукацыі «Гімназія № 7 г. Маладзечна». У 1969 годзе быў заснаваны хор настаўнікаў пад кіраўніцтвам Н. Елісеенкава, пазней калектыву было прысвоенае званне народнага.

Школа адной з першых у горадзе пачала выкарыстоўваць раздзеленае навучанне, выпрабавала тэхналогію развіцця навукага навучання Д. Эль-

Адзін з першых выпускаў (канец 1940-х гг.)

імя легендарнага педагога Георгія Корсака. Сёння ў гімназіі працуе згуртаваная каманда прафесіяналаў, якую ўжо больш за дваццаць гадоў узначальвае дырэктар Вольга Мальярэвіч, выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Школу ў розны час працягнулі яе выбітныя вучні. Так, Аляксандр Нікіцікі, Елізавета Дуровіч і Кацярына Мядзведзева заваявалі 7 медалёў і 2 дыпломы на міжнародных алімпіядах па біялогіі, хіміі і рускай мове, што праходзілі ў Аўстраліі, Японіі, Турцыі, Расіі. У 2014 годзе выпускніца Аляк-

палы А. Навойчык, генеральны дырэктар Нацыянальнага цэнтру інтэлектуальнай уласнасці П. Броўкін, першы намеснік начальніка ўпраўлення Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, генерал-маёр С. Сіманенка, саліст Маладзёжнага тэатра эстрады Д. Сяргей (Танюкевіч), пісьменнік І. Шатыронак ды іншыя.

Таленты навучэнцаў і настаўнікаў дазволілі гімназіі заняць адзін з першых радкоў у рэйтынгу агульных сярэдніх навучальных устаноў Беларусі. Заклучаны шэраг пагадненняў аб супрацоўніцтве з вышэйшымі ўстановамі адукацыі краіны, у тым ліку з Беларускім дзяржаўным універсітэтам. Рашэннем Маладзечанскага райвыканкама супрацоўнікі гімназіі занесены на раённую «Дошку гонару».

Варта сказаць, што пад кіраўніцтвам намесніка дырэктара па выхаваўчай працы, настаўніка беларускай мовы і літаратуры Таццяны Буйко была праведзеная немалая краязнаўчая праца. Таксама сёлета школа далучылася да рэалізацыі культурна-асветніцкай праграмы Беларускага фонду культуры «Шляхамі знакамітых землякоў». Вучні актыўна займаюцца даследчай працай, вынікі якой становяцца асновай для дакладаў на навукова-практычных канферэнцыях.

Да свайго 70-гадовага юбілею гімназія прыйшла як адна з самых прэстыжных школ у раёне, якая мае цэлы штат высокакваліфікаваных педагогаў, валодае моцнай інфармацыйна-тэхнічнай базай, а галоўнае – інтэлектуальным і творчым патэнцыялам.

Павел САПОЦЬКА,
выпускнік 2009 года

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць кіраўніцтва, выкладчыкаў і супрацоўнікаў гімназіі, вучняў і іх бацькоў, зычаць ім моцнага здароўя, дабрабыту, поспехаў і творчых перамогаў.

Мацярык Беларусь

Белая Русь у В'етнаме

Стасункі паміж нашаю дзяржавай і В'етнамам паступова становяцца больш цеснымі і выяўляюць новыя грані. Так, паводле паведамлення Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, з 2 па 7 лістапада ў горадзе Ханой прайшлі першыя Дні культуры Беларусі ў В'етнаме. Сярод іншых мерапрыемстваў было запланаванае адкрыццё выстаўкі беларускіх мастакоў, прагляд фільма «Брэсцкая крэпасць» і канцэрт, у якім бралі ўдзел ансамбль «Песняры» і Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Беларусі імя Іосіфа Жыновіча.

Адбылася таксама сустрэча Міністра культуры Беларусі Барыса Святлова з Міністрам культуры, спорту і турызму Сацыялістычнай Рэспублікі В'етнам Хаонг Туан Анем, пасля якой была падпісаная Праграма супрацоўніцтва ў галіне культуры. Планаецца, што ў наступным годзе ў Беларусі пройдуць дні в'етнамскай культуры.

Тут варта дадаць, што ў далёкай краіне ў горадзе Гуэ ўжо амаль 30 гадоў жыве дзяўчына з прозвішчам Нгуен, імя якой Баць Нга, што ў перакладзе з мовы в'ет – Белая Русь. Яна нарадзілася за тры гады да сярэдняга візіту ў тую краіну дэлегацыі беларускіх пісьменнікаў. Своеасаблівым хросным бацькам дзяўчынка стаў пісьменнік Сяргей Панізьнік, які ў той час працаваў у выдавецтве «Юнацтва» і пазней шмат пісаў пра яе ў беларускіх выданнях.

Падрыхтавала Ніна КАЗЛЕНА

Беларускі гурт правёў урок для польскіх школьнікаў

Мінскі гурт «Re1ikt» 27 кастрычніка выступіў перад вучнямі ў Цэнтры адукацыі і прамоцыі беларускай культуры «Szczytu» ў вёсцы Шчыты-Дзяніцэлава ў Польшчы.

Незвычайны адкрыты ўрок адбыўся ў межах штогадовага фестывалю «Jesien Bardow» («Бардаўская восень»), які праходзіць у Беластоцкім ваяводства. Гурт «Re1ikt» зайграў для навучэнцаў ліцэя горада Бельск-Падляскі і мясцовых жыхароў. Музыкі выканалі свае найлепшыя песні ў акустычнай версіі.

Каманда ўжо цягам 5 гадоў рэгулярна выступае ў Польшчы, таму ў музыкаў назбіралася шмат гісторыяў, якімі было цікава падзяліцца са слухачамі.

Ідэю арганізаваць такі ўрок з гуртом «Re1ikt» прапанаваў старшыня аб'яднання «Szczytu» Ігар Лукашук: «Канцэрт-сустрэча з моладдзю праводзіцца, каб неяк скараціць дыстанцыю паміж выканаўцамі і публікай. Мы запрашалі навучэнцаў бэльскага ліцэя, каб пазнаёміць іх з сучаснай беларускай музыкай, зацікавіць ёю. Маладзёны атрымалі ўнікальную магчымасць не толькі прыехаць і паслухаць канцэрт, але і распытаць артыстаў аб тым, што іх цікавіць».

«Мы выйгралі Гран-пры фестывалю «Jesien Bardow» у 2009 годзе, і з таго часу штогод як госці прыязджаем і выступаем на розных пляцоўках Падляшша. Нам вельмі цікава граць перад незнаёмай публікай, наладжваць з ёю кантакт, знаходзіць агульныя тэмы», – падзяліўся сваімі ўражаннямі лідар гурта Аляксандр Дземідзенка.

Серыя канцэртаў фестывалю «Jesien Bardow» праводзіцца ў гарадах і вёсках Беластоцкага ваяводства Польшчы з 1993 года. На іх выступіла шмат вядомых беларускіх аўтараў-выканаўцаў і гуртоў у акустычным фармаце: Зміцер Вайцюшкевіч і «WZ Orkiestra», Алэг Хаменка, Кася Камоцкая, Віктар Шалкевіч. У межах фестывалю таксама праводзіцца конкурс сярод маладых выканаўцаў.

«Re1ikt» стаў уладальнікам Гран-пры фестывалю «Jesien Bardow-2009». Гэта быў першы беларускамоўны выступ гурта, пасля якога калектыв пачаў складаць песні і даваць канцэрты выключна на беларускай мове. З таго часу каманда змяніла стылістыку з гранжу на фолк-рок. Геаграфія выступаў пашырылася коштам шматлікіх гарадоў Польшчы, Літвы, Украіны, Расіі, музыкі перамаглі на некалькіх міжнародных конкурсах-фестывалях: «Rockowisko», «Wschodni Gorizont» і інш. Афіцыйная ж дыскаграфія гурта папоўнілася двума CD- і DVD-рэлізаўмі, пра што распаўвадала і «Краязнаўчая газета».

Паводле інфармацыі арганізатараў

Будаўніцтва сучаснага будынка школы
(канец 1950-х гг.)

коніна – В. Давыдава. Ствараліся класы паглыбленага і павышанага вывучэння хіміі, матэматыкі, англійскай мовы і іншыя. У пачатку 2000-х гадоў адкрыліся ліцэйскія класы хіміка-біялагічнага і эканамічнага профіляў, а таксама з паглыбленым вывучэннем матэматыкі.

У розны час кіравалі школай дырэктары Н. Кабернік, Т. Чэрапава, А. Мальярэвіч. Вялікі ўнёсак зрабілі выбітныя педагогі А. Армонік, Т. Сіманенка, А. Рудзэ, Г. Шыбека, У. Буры, А. Арыстава, А. Шабановіч, А. Саўчук, Т. Аноп, А. Кандрацюк ды іншыя. Асобнай старонкай школьнага летапісу вартае

сандра Радчанка прывезла 2 срэбныя медалі з 48-й Міжнароднай Мендзялееўскай алімпіяды (Расія) і 46-й Міжнароднай алімпіяды па хіміі (В'етнам). Стыпендыяй Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў адзначаны настаўнік хіміі Н. Пашчук, настаўнік рускай мовы і літаратуры Т. Сіманенка, настаўнік беларускай мовы і літаратуры Т. Радкевіч.

Сярод вядомых выпускнікоў установы – заслужаны настаўнік БССР Д. Гурчанка, дэкан факультэта фізічнай культуры Гродзенскага педагагічнага ўніверсітэта імя Янкі Ку-

Школьнае крэзнаўства

Даследаванне легендаў і паданняў Крупшчыны

У мінулым нумары «Крэзнаўчай газеты» мы распавялі, што вучні нашай гімназіі, якія ўваходзяць у атрад «Мы – беларусы!», пры дапамозе бацькоў арганізавалі пошукавую экспедыцыю на Крупшчыну ў вёску Вялікае Горадна. Мэты былі тры: 1) знаёмства з культурнымі традыцыямі рэгіёна, збор мясцовых легендаў і паданняў; 2) збіранне прадметаў даўніны і побыту; 3) вывучэнне архітэктурных помнікаў раёна.

Сярод загадак і таямніцаў беларускага менталітэту ёсць адна, што сягае ў глыбіню стагоддзяў і вонкава, здаецца, зусім мала суадносіцца з традыцыйнай разважлівасцю і памяркоўнасцю беларусаў. Гэта спрадвечная цяга да вандровак. Нездарма, відаць, адным з самых старажытных твораў арыгінальнай літаратуры стала «Хаджэнне Ігнація Смаляніна», своеасаблівы дарожны дзёнік нашага далёкага продка.

І калі ўчора галоўнай мэтай самотных вандроўнікаў было расказаць суродзічам пра дзівосы і цуды далёкіх заморскіх земляў, то сёння, відаць, асноўнае – нагадаць розным народам і дзяржавам, што побач з імі ў самым цэнтры Еўропы жыве малавядомы ім беларус, якому часам бракуе самага неабходнага, але бяды і трагічных выпрабаванняў на ягонай зямлі заўсёды было з лішкам.

Адгарнуўшы падручнік па беларускай літаратуры для восьмага класа, мы знойдзем, што легенда – гэта «фальклорнае фантастычнае апавяданне, якое выдаецца і ўспрымаецца, як верагоднае, хоць яно і не пацверджана гістарычнымі фактамі», а паданне – «вуснае апавяданне, у якім ад імя сведкі або ўдзельніка падзеяў расказваецца пра розныя незвычайныя жыццёвыя з'явы, пра значныя гістарычныя падзеі роднага краю, пра народных герояў». Але калі зазірнеш глыбей, зразумееш, што мяжа паміж двума гэтымі тэрмінамі тонкая, выразна не акрэсленая. Нават цяпер сярод навукоўцаў няма дастаткова дакладнага і прызнанага азначэння легенды і падання, бо ў некаторых паданнях ёсць столькі фантастычных або гіпербалізаваных элементаў, што цяжка паверыць у верагоднасць апісаных падзеяў. Даволі выразна аддзяліў легенду ад падання В.Я. Проп. Паводле яго меркаванняў легенда – «вуснае апавяданне, змест якога проста або ўскосна звязаны

з хрысціянскай рэлігіяй», а паданне – «апавяданне аб гістарычных асобах і падзеях, якім прыпісваецца некаторая гістарычная верагоднасць і важнасць».

Н. Хвашчэўская

С.М. Азбелеў карэннае адрозненне легендаў ад паданняў бачыў у тым, што паданне не мае ў сваёй аснове нічога чарадзейнага, а легенда ж таксама з'яўляецца апавяданнем з устаноўкай на верагоднасць, але асноў-

выглядзе жабракоўці падарожнікаў);

♦ этнасацыяльныя або гісторыкакультурныя (пра паходжанне плямёнаў, народаў, класаў, сацыяльных і культурных з'яваў);

♦ дэманалагічныя (пра палявых, лясных, гаспадарча-дамавых духаў, гаспадароў розных стыхіяў прыроды).

Паданні могуць быць гістарычнымі, тапаніміч-

кожнага ўзнікала жаданне паглядзець на наваколле, на падзеі, што адбываюцца ў свеце, іншымі вачыма, паверыць у цуд.

Сабраўшы ўвесь матэрыял, мы правялі сістэматызацыю і размеркавалі яго адносна зместу і асаблівасцяў,

.....
Існуе адно простае і зразумелае выслоўе: «Дрэва моцнае сваімі каранямі, рака – вытокам, а чалавек – сваімі продкамі, сваімі дзядамі». Калі мы будзем забывацца на гэта, мы знікнем як народ, бо проста не здолеем нічога перадаць сваім нашчадкам
.....

характэрных для легендаў і паданняў. У некаторых вёсках, у тым ліку і Крупскага раёна, захаваліся адзін старажытны звычай, цесна звязаны з язычніцкім веравызнаннем нашых продкаў (але пра тое – крыху пазней). Пакуль жа пазнаёмім з нашымі набыткамі.

У размовах з мясцовымі жыхарамі мы заўважылі, што прозвішчы ў іх аднолькавыя: ці Хвашчэўскія, ці Лучыны. Генадзь Лучына раскажаў, што бытуе такая легенда: раней былі толькі тры роды, ад іх усе і пайшлі.

Драпкі (абгаварыць)

Перцы (шкоднікі)

Буханы (добрыя) Лучыны і Хвашчэўскія

Раней было прыкладна так: 120 дамоў Хвашчэўскіх, 5 – 6 дамоў Лучыны.

Мы пазнаёміліся з мясцовай жыхаркай менавіта роду Хвашчэўскіх – Ніна Уладзіміраўна нарадзілася ў 1962 годзе. Яна завяла нас у бацькоўскую хату, паказала фотаздымкі родных, матуліны ручнікі і вышыванкі, вырабы бацькі. Бацька яе Уладзімір Данілавіч, 1929 года нараджэння, быў цудоўным майстрам дрэваапрацоўкі. Сам рабіў лавы, шкафы, лодкі. Шмат экспанатаў Ніна Уладзіміраўна перадала ў наш музей «Спадчына», за што ёй вялікі дзякуй.

Дэманалагічныя ды іншыя легенды

Пра курганы

Першаю, каго апыталі, была мясцовая жыхарка Ніны Дзям'янаўна Шынкевіч, 1945 года нараджэння. Яна раскажала, што хутка вёсцы Вялікае Горадна споўніцца 500 гадоў. Калі была жывая яе мама, то раскажала, што ў вёсцы быў замак, ад якога цяпер толькі вялікі насып. Рака Бобр раней была шырокая, па ёй хадзілі баржы; вельмі часта ў вёсцы спыняліся цыганы. Распавяла пра вайну з французамі, шмат іх салдатаў палягло; са словаў маці, знайшлі 7 курганоў. А потым раскажала такую легенду: «Жыў у вёсцы трактарыст. Загадаў яму разраўняць гэтыя курганы, каб зямлю засеяць. Разраўняў.

А пасля ў яго забалела моцна рука, і неўзабаве ён памёр».

Легенда пра чарцей

Жыхары расказваюць, былі ў вёсцы Мігаўшчына, што недалёка ад Вялікага Горадна, балоты. Калі ідзеш, знайсці яго цяжка. Кажуць, чэрці тут балуюць, блудзяць і водзяць за нос. Таму і згубіцца проста.

Пра лясных духаў

Жыхары расказваюць, вясной дзяўчаты маладыя выглядаюць так добра, прыгожа, а восенню некалькі старэюць. А прычына ўся ў тым, што ходзяць яны ў лес, а лес прыгажосць дзявочую забірае. Вось і кажучы мясцовыя мужчыны: «Не хадзіце, дзеўкі, у лес!».

На дождж

Маладыя дзяўчаты надзявалі на сябе белае саматканае адзенне, бралі саху і хадзілі з ёй па беразе ракі, зазываючы дождж.

Пра Чорную ўдаву

Размова пойдзе пра жанчыну, якая і цяпер жыве ў вёсцы. Завуць яе Галіна, ёй 65 гадоў. Але называюць мясцовыя жыхары яе «чорнай удавой». Жанчына вельмі непрыгожая, з уродствам на твары. З-за гэтага празвалі яе «крывароткай». Але з дапамогай чорнай магіі яна заўсёды прыцягвала да сябе ўвагу мужчынаў, самых прыгожых і моцных у вёсцы. Яна выходзіла замуж, але хутка яе муж паміраў. Замест яго Галіна знаходзіла сабе іншага. Так на сваім вяку яна пахавала трох мужчынаў. А сама жывая-здаровая.

Пра Дуб-дапатоп

Нашу краіну вельмі часта называюць азёрным краем. І нездарма: апроч 20 тысячачаў рэк і крыніцаў зялёны дыван беларускай зямлі ўпрыгожваюць 11 тысячачаў азёраў. Быццам блакітныя вочы, глядзяць яны ў нябесныя прасторы з надзеяй і спадзяваннем на лепшую долю. Таму Беларусь называюць яшчэ і сінявокай. Амаль у кожнага возера ёсць свае легенды, паданні. Яны захавалі ў сабе непаўторнае светабачанне і ўсведамленне народаў свайго месца ў Сусвеце. Яны натхнялі нашых песняроў на стварэнне адметных твораў.

...Ляжыць гэты дуб упоперак ракі Бобр, згодна легендзе, ад часоў патопу. Ён вельмі вялікі паводле пачуццяў. Калі паспрабавалі выпцягнуць яго з ракі, зямля трэслася ажно за сотні метраў.

*Падрыхтавала
Наталя ЛОЙКА,
настаўніца беларускай мовы і
літаратуры гімназіі № 35
г. Мінска
(Прыцяг будзе)*

ным яе зместам служыць нешта незвычайнае. Мэтай падання Азбелеў лічыў атрыманне канкрэтнай інфармацыі, у той час як легенды, на яго думку, ствараюцца больш з эстэтычнай, чым з практычнай мэтай. Я не магу пагадзіцца з навукоўцам, бо лічу, што паданні ствараюцца таксама, каб задаволіць цікаўнасць, дапытлівасць чалавека.

Легенды могуць быць разнастайнымі па тэматыцы:

♦ **этыялагічныя** (пра паходжанне Сусвету, неба, чалавека, жывёлаў, раслінаў);

♦ **духоўна-этычныя** (пра вандраванні Бога з апосталамі і святымі па зямлі ў

нымі і пра закляттыя скарбы. Яны могуць падзяляцца на:

♦ **гістарычныя** (заснаваныя на дакументальна зафіксаваных агульнанацыянальных і мясцовых падзеях, расказваюць пра войны, барацьбу народа з іншаземнымі захопнікамі, эпідэміі, моры, пра гістарычных асобаў);

♦ **міфалагічныя** (сюжэт якіх будуюцца на фантастычным і звышнатуральным, гіпербалічным творах пра асілкаў і волатаў, а таксама пра прыродныя аб'екты, нібыта створаныя такімі персанажамі);

♦ **мясцовыя** (заснаваныя на лакальных падзеях і персанажам, тапанімічныя паданні пра паходжанне назваў мясцовых геаграфічных і этнічных аб'ектаў);

♦ **пра скарбы** (апавядаюць пра рэальныя знаходкі, але ахутаныя загадкавымі абставінамі і таямнічасцю).

Існуе адно простае і зразумелае выслоўе: «Дрэва моцнае сваімі каранямі, рака – вытокам, а чалавек – сваімі продкамі, сваімі дзядамі». Калі мы будзем забывацца на гэта, мы знікнем як народ, бо проста не здолеем нічога перадаць сваім нашчадкам. Мне здаецца, у

Дзе варта пабываць

«Стары Ольса» – падлетак у сярэднявеччы

Напрыканцы кастрычніка гурт «Стары Ольса» адзначыў пятнаццацігоддзе. З гэтай нагоды музыкі сустрэліся з журналістамі – паводле традыцыі, прэс-канферэнцыя адбылася ў страўні «Камяніца» – і адказалі на шэраг пытанняў. Праўда, падобна было, што дасягнутая слава тасць вучыць сціпласці, – музыкі ўсе як адзін зусім няшмат казалі пра сябе і свае дасягненні.

Відаць, яны рабілі так згодна з прынцыпам, што пра му-

зыкаў лепей за ўсё раскажуць іх творы, і ў нечым гэта правільна. Хаця да свайго юбілею «Стары Ольса» і не парадаваў прыхільнікаў новым альбомам, іх леташні дыск «Santa Maria», думаецца, добра запомніўся аматарам сярэднявечнай музыкі (нагадаем, што пра выхад гэтага альбома мінула восенню пісала і «Краязнаўчая газета»). Самі музыкі лічаць, што з усіх запісаных імі кружэлак апошня атрымалася самаю якаснай. Затое і рабілі яе ўдзель-

нікі гурта на ўласныя сродкі. І ў тым, якім быць альбому, не муслі прыслухоўвацца ні да каго, апроч сябе.

Падзяліліся музыкі і сваімі планами на бліжэйшы час – наступнаю зімою яны збіраюцца выпусціць альбом, што стане своеасаблівым зборам застольных песень ліцьвінскага рыцарства. Няма сумневу, што гэты зборнік (з розных прычынаў) будзе карыстацца немалой папулярнасцю, пакуль жа цягам году гэтыя кампазіцыі гучацьмуць на канцэртах. Такім чынам, удзельнікі гурта, якія апошня гадоў шэсць выконвалі інструментальныя кампазіцыі, цяпер хочуць вярнуцца да песень, як у першыя часы існавання «Старога Ольсы».

А акурат да свайго юбілею музыкі ладзяць тры канцэрты: 16 лістапада ў Мінску ў Палацы культуры МАЗ, 23 лістапада – у Гродне, а 13 снежня – у Гомелі.

Здаецца, самім удзельнікам гурта складана асэнсаваць свой у нечым ужо паважны ўзрост. Пакуль жа яны ці то жартам, ці ўсур'ез кажуць, што за паўтара дзясяткі гадоў яны зусім не пасталелі. Зрэшты, пятнаццаць гадоў – акурат падлеткавы ўзрост, і ці не самы складаны. Можа стацца, што і ад «Старога Ольсы» ў бліжэйшыя гады можна чакаць шмат непрадбачаных музычных цікавостак.

Ніна КАЗЛЕНЯ

Фота

Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Талакою супраць пажараў

Сёлета Міністэрства па надзвычайных сітуацыях і Беларуская моладзевая грамадская арганізацыя ратавальнікаў-пажарных ладзяць акцыю «Моладзь за бяспеку». Другі яе этап праходзіў у мінскай школе № 118 і сацыяльным прытулку Цэнтральнага раёна сталіцы. Удзельнікі БМГАРП расказалі пра сваю арганізацыю і пра дзейнасць ратавальнікаў-пажарных. Вучні ўдзельнічалі ў канцэрце, пад час якога праводзіліся віктарыны і былі прадэманстраваны відэаматэрыялы пра дзейнасць арганізацыі.

Варта дадаць, што Беларуская моладзевая грамадская арганізацыя ратавальнікаў-пажарных – гэта адна вялікая сям'я, што яднае адзін аднаго, якія разам працуюць дзеля агульнай справы.

Вера Будзінавічус, інспектар ЦРАНС, г. Мінск

Каб вучылі бацькі, а не гора

З усяе колькасці пажараў, што здарыліся цягам году ў Мінску, частка адбылася з-за свавольства дзяцей з агнём. Іх жыцці сталі самай вялікай стратай, і асабліва цяжка, што часта ў гэтым ёсць віна бацькоў.

Як паказвае практыка, таты і мамы не заўсёды клапацяцца аб бяспецы дзяцей як мае быць. Часам запалкі ў хаце ляжаць на бачным месцы, таксама малых могуць зацікавіць тэлевізар, прасды іншыя электрапрыборы. Таму ў межах акцыі «Разам за бяспеку» супрацоўнікі ЦРАНС яшчэ раз нагадалі дарослым пра правілы пажарнай бяспекі.

Вера Будзінавічус, інспектар ЦРАНС, г. Мінск

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНАЯ ДРАМА – (працяг артыкула). Вытокі народнай драмы ў калядных гульнях з пераапрацаванымі тыпу «Каза», «Вялікая кабыла» (персанажы і прынцыпы іх абмалёўкі, кампазіцыйныя і выканальніцкія прыёмы, часткова грим, касцюмы, рэквізіт) і ў батлейцы, дзе фактычна яна і складалася. Так, дзед і цыган з гульняў-паказаў – абавязковыя і важныя персанажы народнай драмы. Бытуе ў ёй і сцена абмену коньмі з «Вялікай кабылы». Захоўваецца таксама размяшчэнне ўдзельнікаў паказу (галоўныя персанажы – на сярэдзіне хаты, астатнія – каля парога), прыём счашлення асобных нумароў (зварот асноўнага персанажа да іншых). Батлейкавы паказ «Цара Града» жывымі ўдзельнікамі, т.зв. жывая батлейка, і ёсць уласна народная драма. На ўзор «Цара Града» ў адпаведнасці са стылістыкай народнай творчасці і ў рэчышчы агульнай тэматыкі калядаў (нараджэнне Хрыста і Вадохрышча) была складзеная драма «Цар Максімілян». Фактычна па форме, зместу і выканальніцтву паказы пра цара Града і цара Максіміяна не адрозніваюцца.

Паказы складаліся з дзвюх частак, кожная са сваімі героямі: т.зв. сур'ёзная – асноўны сюжэт (лінія цара Града, цара Максіміяна і сына

Адольфа) і камедыя – інтэрмедыйныя сцэны. У адзінае цэлае часткі спалучаліся своеасаблівым карнавальным светаадчуваннем. Паказы, што характэрна для нар. тэатра наогул, мелі своеасаблівы пралог – зварот да гаспадары хаты за дазволам «прэстаўляць» – і эпілог – віншаванне са святам і просьба ўзнагароды. Асноўны кампазіцыйны прыём – выклікі дзейных асобаў да цара: іх ажыццяўляюць т.зв. службовыя персанажы – воін, «фіц-

маршал», «скараход» і інш. У асноўным сюжэце выкарыстоўваўся матыў забойства ўласнага сына (быў папулярны ўжо ў батлейцы – запісы ад А. Моніча і М. Барашкі, М. Федароўскага, у т.зв. Слуцкай батлейцы; таксама жывой батлейцы – з в. Казлы і Гусакі Нясвіжскага р-на). У «Цару Градзе» канфлікт паміж царом і яго сынам быў толькі пазначаны (як магчыма паграза ўладзе цара), меў апаэтычны характар. У «Цару Максіміяне» ён набыў форму непасрэднага сутыкнення, стаў цэнтральным: сын адмаўляецца адрачыся ад веры хрысціянскай, як патрабуе цар, і «павярць кумірыцкім багам».

Інтэрмедыйныя сцэны пабудаваны на ўзор батлейкавых: уключалі жартаўлівыя дыялогі, бойкі, танцы. На-

родная драма адметная інтэрмедыйнымі сцэнамі. Праўда, яны не супадалі ў варыянтах адной і той жа п'есы, хоць былі сярод іх як бы абавязковыя. Напрыклад, «Мацей і доктар» у «Цару Градзе» (і батлейцы) і яе эквівалент «Стары і доктар» у «Цару Максіміяне» (тут у крыху інш. выглядзе, але батлейкавыя сродкі і метады лячэння аднолькавыя). У «Цару Максіміяне» ўмоўна вылучаюцца 2 серыі інтэрмедыйных сцэн: пахаванні і паядынкі, т.зв. рыцарскія штурманні (паходзяць з батлейкі).

Народная драма прасякнутая аптымізмам, жыццесцвярджальнасцю, у ёй спраўляецца свята матэрыяльнага дабрабыту, роўнасці і свабоды, сімвалізуецца ў астаткавай форме ўсеагульная веселасць, «банкет на ўвесь свет». Усё перакладаецца на мову святочных народных уяўленняў, абсмейваецца, зніжаецца высокае і сур'ёзнае, сцвярджаецца фамільярнасць як тып зносінаў. Традыцыі народнай карнавальнай культуры выяўлены найперш у інтэрмедыйных сцэнах, дзе ствараецца свой асаблівы свет, у якім вясёлыя смерці, пахаванні, хваробы, паядынкі, бойкі. Тут смерць – не трагедыя, а падстава для жартаў, таму і пахаванні вясёлыя. Паядынкі – умоўна гэта тыя ж бойкі, але пададзены ў параўнальна высокім стылі. Яны таксама вясёлыя, нават тыя, што мелі смяротны зыход, бо падаваліся скрозь прызму святочнага светаадчування і ўсур'ез глядачамі не ўспрымаліся.

(Заканчэнне артыкула будзе)

Паказ народнай драмы «Цар Максіміян» у в. Бялевічы Слуцкага раёна (1963 г.)